

I. Genel Değerlendirme

Salgını sınırlamaya yönelik önlemlerin gevşetilmesi, aşılamanın hız kazanması ve destekleyici ekonomi politikalarının katkısıyla küresel iktisadi faaliyetteki toparlanma sürmektedir. Küresel tedarik zincirlerinde yaşanan aksaklıkların yol açtığı arz kısıtları, açılmaya bağlı artan talep ve emtia fiyatlarının etkisi ile küresel ölçekte enflasyon oranları yükselmektedir. Gelişmiş ülke para politikalarına ilişkin olası değişim sinyalleri, gelişmekte olan ülkelere (GOÜ) yönelen fon akımları üzerinde etkili olmaktadır. Reel sektör ve kamu borçluluğu başta olmak üzere küresel borçluluktaki yüksek seyir, salgının yeni varyantlar ile devam ediyor olması ve iklim değişikliğinin finansal sistem üzerindeki etkileri, küresel finansal istikrar açısından başlıca belirsizlik unsurları arasında yer almaktadır.

Yurt içi iktisadi faaliyette 2020 yılının üçüncü çeyreğinden itibaren görülen güçlü toparlanma eğilimi, 2021 yılının üçüncü çeyreğinde dış talebin desteği ve hizmet sektörlerindeki canlanma ile birlikte devam etmektedir. İktisadi faaliyet yılın ikinci çeyreğinde salgın kısıtlamaları ve finansal koşullardaki sıkılaşımla birlikte bir miktar ivme kaybederken, bu dönemde iç talebin yanı sıra net ihracatın da yıllık büyümeye belirgin katkısı olmuştur. Öncü göstergelere göre iktisadi faaliyet, yılın üçüncü çeyreğinde salgın kısıtlamalarının kaldırılması ve dış talebin de etkisiyle, sektörel olarak geniş yayımlı güçlü bir seyir izlemiştir.

İhracattaki canlı seyir, başta turizm olmak üzere hizmet gelirlerindeki toparlanma ve altın ithalatındaki düşüşün katkısıyla cari işlemler dengesinde belirgin bir iyileşme eğilimi görülmektedir. Cari işlemler dengesi, geçmiş öngörülerle uyumlu şekilde Ağustos ve Eylül aylarında fazla verirken, mevsimsellikten arındırılmış veriler de dış dengedeki iyileşmeyi teyit etmiştir. Eylül ayında 18,4 milyar ABD dolarına gerileyen on iki aylık birikimli cari işlemler açığındaki bu eğilimin devam edeceği öngörülmektedir. Finansman ihtiyacının azalması ve diğer yatırımlardaki artış sonrasında TCMB rezervleri 2021 yılı başından itibaren 35,1 milyar ABD doları artış kaydederek 19 Kasım 2021 itibarıyla 128,4 milyar ABD dolarına ulaşmıştır.

Enflasyon görünümü üzerinde büyük ölçüde arz yönlü unsurlar etkili olmaktadır. Enflasyonda son dönemde gözlenen yükselişte; gıda ve başta enerji olmak üzere ithalat fiyatlarındaki artışlar ile tedarik süreçlerindeki aksaklıklar gibi arz yönlü unsurlar, yönetilen/yönlendirilen fiyatlardaki artışlar ve açılma kaynaklı talep gelişmeleri etkili olmaktadır. Enflasyon üzerinde kısa vadede etkili olan geçici unsurların 2022 yılının ilk yarısında da etkisini sürdürmesi beklenmektedir.

Hanehalkının finansal borcunun varlıklara oranı, yükümlülüklerindeki artış hızının yavaşlaması ve finansal varlıklarındaki yükselişin devam etmesi ile tarihi düşük seviyelere gerilemiştir. Türkiye’de hanehalkı borçluluğu salgın döneminde emsal ülkelere kıyasla daha sınırlı düzeyde artarken seviye olarak GOÜ ortalamasının oldukça altında bulunmaktadır. Tüketici kredisi borcu olan kişi sayısı salgın öncesine göre artarken, kişi başına borçluluktaki iyileşme devam etmektedir. Bununla birlikte, borçlanmanın artan oranda sabit gelirli kesim tarafından yapılması borcun sürdürülebilirliğini desteklemektedir. Hanehalkı finansal varlıklarındaki artış eğilimi, TL mevduat ve diğer alternatif finansal varlıklardaki güçlü büyüme ile devam etmektedir. TL mevduat tercihi mevduat tutar kırımlarına göre tüm müşteri gruplarında gözlenmektedir. 2021 yılında hanehalkının YP mevduat tercihinde durağan bir seyir izlenmektedir. Bu dönemde, hanehalkının yatırım fonları gibi mevduat dışı TL finansal varlıklara yönelimi de dikkat çekmektedir.

Reel sektörün salgın ile birlikte artan borçluluk oranı (Finansal Borç/GSYİH) salgın öncesi seviyelere gerilemiştir. Bu gelişmede iktisadi faaliyetteki canlanma ve TL ticari kredi büyümesinin geçtiğimiz yıla göre yavaşlaması etkili olmuştur. Reel sektörün YP finansal borcu, yurt dışından temin edilen krediler kaynaklı bir miktar artarken, net YP pozisyonundaki iyileşme devam etmiştir. Firmalar 2021 yılında yurt dışından önemli ölçüde finansman sağlamış ve dış borçlarını yüzde 130 oranında yenilemiştir. Kısa vadeli net YP pozisyonu da, kısa vadeli YP varlıklardaki yükseliş nedeniyle olumlu görünümünü korumuştur. Reel sektörün finansal varlıkları arasında önemli paya sahip olan ticari mevduattaki artış eğilimi devam etmiştir. TL ticari mevduat, açılma sonrasında canlı iktisadi faaliyetle birlikte sağlanan nakit girişleriyle artmıştır. YP mevduat artışında ise yaz sezonunda turizm faaliyetlerinin canlanması, artan ihracat gelirleri ve yurt dışında yaşayan Türklerin ziyaretleri ile sisteme giren efektiflerin önemli rolü olmuştur.

İktisadi faaliyetteki canlı seyir reel sektör firmalarının kârlılık, likidite ve borç ödeme göstergelerine olumlu yansımıştır. BİST’e kote reel sektör firmalarının nakit oranları ihtiyat saikiyle tutulan hazır

değerlerdeki artışa bağlı olarak yükselmiştir. Bu durum, reel sektör firmalarının yeni varyant kaynaklı riskler veya küresel finans piyasalarına yönelik belirsizliklere karşı hazırlıklı olmaları açısından olumlu değerlendirilmektedir. Ayrıca, firma kârlılıkları ve borç ödeme kabiliyetleri de güçlü iç ve dış talebin etkisiyle salgın öncesi seviyelerin üzerine çıkarken kârlılıktaki iyileşme BİST firmaları geneline yayılmıştır. Kârlılıktaki iyileşmenin bankacılık sektörünün aktif kalitesine olumlu yönde yansıtacağı değerlendirilmektedir.

2021 yılında kredi büyümesi ticari krediler kaynaklı olarak yavaşlarken, bireysel kredi büyümesi güçlü bir seyir izlemiştir. Eylül ayından itibaren para politikası duruşunda yapılan güncellemeler sonrasında ticari kredi büyümesinde toparlanma eğilimi gözlenmektedir. Öte yandan, bireysel kredilerde gözlenen canlılık, 2021 yılı Mayıs ayı sonundan itibaren tam açılma ile birlikte güçlü ertelenmiş talebin devreye girmesinin yanı sıra bankaların bu kredi türündeki büyüme motivasyonu ile ilişkilidir. Bireysel kredi büyümesinin ılımlı seyre dönmesi için güçlendirilen makroihtiyati çerçevenin etkileri takip edilmektedir. Bireysel kredi büyümesinin ılımlı düzeylere gerilemesi, dış denge ve enflasyon görünümüne yönelik risklerin sınırlanması açısından önem taşımaktadır.

Bankacılık sektörü aktif kalitesi, salgının başlangıcındaki beklentilerin ötesinde güçlü görünümünü korumaktadır. İktisadi faaliyetteki canlılığın sürmesi ve kredi sınıflama esnekliklerinin 2021 Eylül ayı sonuna kadar devam etmesinin etkisiyle tahsili gecikmiş alacak (TGA) oranı nispeten yatay bir patikada hareket etmiştir. TGA'lardan yapılan tahsilatlar geçmiş yıllara kıyasla güçlü seyretmiştir. Kredi sınıflama esnekliğinin 2021 yılı Eylül ayı sonundan itibaren kademeli bir şekilde kaldırılmasıyla TGA'ya ilavelerin başladığı görülse de, net etkinin sınırlı olması beklenmektedir. Ayrıca, bankaların salgın döneminde ihtiyatlı bir şekilde kredi karşılığı ayırmış olmaları, kredi sınıflandırma esnekliklerinin kaldırılması sonrasında oluşabilecek TGA ilaveleri kaynaklı banka kârlılıkları üzerindeki baskının sınırlı kalmasına neden olacaktır.

Bankacılık sektörünün fonlama ve likidite kaynaklı riskleri yönetebilecek güçlü likidite tamponları bulunmaktadır. Bankaların toplam ve YP cinsi likit aktiflerinde görülen artış, sektörün likidite görünümünü desteklemeye devam etmektedir. Sektörün toplam ve YP likidite karşılama oranları tarihi yüksek seviyelere yakındır. Krediler, istikrarlı fonlama aracı olan mevduat ile fonlanmaktadır. 2021 yılında kredi büyümesinin yavaşlaması ile birlikte kredi mevduat oranının son dönemdeki en düşük değerine ulaştığı gözlenmektedir. Mevduattaki yüksek YP payı ve firmaların zayıf seyreden YP kredi talebi nedeniyle bankaların yurt dışı fonlama ihtiyacı azalmış olup, dış borç yenileme oranı yüzde 93 seviyesinde gerçekleşmiştir. Bankaların 2021 yılında gerçekleştirdiği sendikasyon kredisi yenilemeleri yüzde 100 oranının üzerinde gerçekleşirken yılın ikinci döneminde yapılan sendikasyon kredisi faizlerinde iyileşme gözlenmiştir. Sektörün, YP likit aktif portföyü kısa vadeli YP cinsi yurt dışı borcunu karşılayabilecek seviyededir. Bankacılık sektörünün uluslararası kaynaklara güçlü erişim kabiliyetinin yanı sıra, bulundurmuş olduğu likidite tamponları, fonlama ve likidite kaynaklı muhtemel risklerin önümüzdeki dönemde yönetilebilir seviyede olmaya devam edeceğine işaret etmektedir.

Bankacılık sektörü TL ve YP cinsinden faiz riskine karşı güçlü bilanço yapısına sahiptir. Mevcut Rapor döneminde sektörün vade uyumsuzluğu gerilemeye devam etmiştir. Sektörün aktif ve pasifleri arasındaki vade farkı sınırlı düzeyde gerilemiş; değişken faizli kredi ve menkul kıymetlerin bilanço içerisindeki payı yükselmiştir. Buna bağlı olarak uygulanan faiz şoku senaryosunda oluşabilecek muhtemel kaybin yasal özkaynaklara oranı bankaların tamamında yasal sınırın (özkaynakların yüzde 20'si) altında kalmaktadır. Öte yandan, 2020 yılı son çeyreğinden itibaren YP pozisyon fazlasına geçen sektörün bu eğilimini 2021 yılı süresince koruduğu gözlenmektedir.

Salgının olumsuz etkilerinin belirgin şekilde hissedildiği 2020 yılı ile 2021 yılının ilk yarısında gerileyen bankacılık sektörü kârlılığı, 2021 yılının ikinci yarısından itibaren toparlanma eğilimine girmiştir. Kârlılık performansının iyileşmesinde en önemli unsur, kredilerin yeniden fiyatlanması ve ılımlı seyreden mevduat faizlerinin etkisiyle net faiz gelirinin artmasıdır. Öte yandan, TGA ilavelerindeki ılımlı seyrin etkisi ve karşılık iptalleri sonrasında kredi karşılık giderilerindeki azalış da kâr performansına destek vermektedir. Sektör kârlılığındaki iyileşme, özkaynak kanalından sermaye yeterliliğini desteklemektedir.

Bankacılık sektörünün sermaye yeterliliğindeki güçlü görünüm korunmakta, sektörün sermaye yeterlilik oranları yasal sınırların üzerinde kalmaya devam etmektedir. Ülkemizde bankalar yasal sermaye tamponlarının üzerinde ilave sermayeye sahiptir. Bankaların yasal özkaynakları, zarar karşılama kapasitesi yüksek kalemlerden oluşmaktadır. Bankaların mevcut sermaye stokunun olası kayıpları karşılayabilecek seviyede olduğu görülmektedir.